

О НАЧЕЛИМА СРПСКОГ ФИЛОЛОШКОГ ПРОГРАМА

У раду се даје опис разлога због којих је неопходно донијети основе српског филолошког програма. Ти разлози тичу се низа неријешених или на врло погрешан начин рјешаваних суштинских питања српскога књижевног језика, прије свега код Срба у постјугословенском периоду. У раду се издвајају и образлажу четири темељна начела на којима мора почивати српски филолошки програм, а та четири начела представљају упоришне тачке етнолингвистичког идентитета српскога језика.

Кључне ријечи: српски језик, српски филолошки програм, лингвистички и политички језици, полицентрични језик, екавски и ијекавски изговор српскога језика, ћирилица и латиница

1. РАЗЛОЗИ ЗА ДОНОШЕЊЕ СРПСКОГ ФИЛОЛОШКОГ ПРОГРАМА

Знају ли Срби данас шта је то српски књижевни језик и који му је обим и садржај? У каквом је односу он према Вуков(ск)ом српском језику, а у каквом према бившем српскохрватском? Очигледно је да се српски језик данас именом подудара са српским Вуковим језиком, или друкчије речено: да је данас српском језику опет враћено српско име, након његовог готово полувјековног боравка у српскохрватском имену. Чини се да је неспорна још једна чињеница, на коју је указао још Павле Ивић, а то је да “замена назива 'српскохрватски језик' називом 'српски језик' није повукла никакве измене у особинама тога језика.” Али као да сви, а посебно они који су међу најодговорнијим, неће ту чињеницу да прихвате.

Зар то најбоље не потврђује наставак излагања најзначајнијег српског лексикографског дјела, Речника САНУ, под српскохрватским именом. Наиме, тај рјечник за чију је израду иницијативу дао још Стојан Новаковић 1888. године, а који је Српска краљевска академија далеке 1893. године засновала као *Речник српскої књижевної и народної језика*,

од свог првога тома, који је под уредништвом Александра Белића изашао 1959. године, до 18. тома, који је штампан 2010. године – на корицама носи име *Речник срџскохрваџској књижевној и народној језика*. Тешко је наћи разлоге непромјени српскохрватског у српско име језика на посљедња четири тома Речника САНУ (петнаестом из 1996, шеснаестом из 2001, седамнаестом из 2006. и осамнаестом из 2010. године). Јер, данас чак нема ни политичких разлога који су А. Белића вјероватно определијели да *Речник срџској књижевној и народној језика* 1953. године, у Титовом режиму, преименује у *Речник срџскохрваџској књижевној и народној језика*.

Али, очито, они који су мјеродавни да промијене име рјечнику, а то је Српска академија наука и уметности, или, прецизније речено, њено Одељење језика и књижевности имају неке своје критеријуме који их руководе у ставу да рјечник и даље излази под именом непостојећег језика, односно да се именом рјечник „ограђује“ од српскога језика. А управо у вријеме када је српско име устукнуло пред српскохрватским на корицама рјечника САНУ, познати писац Скендер Куленовић писао је да, према правилима творбе „српскога језика, придјев *срџскохрваџски*, односно *хрваџскосрџски* (без цртице) може значити само *хрваџски* језик у српској *модификацији*, као што и *хрваџскосрџски* књижевни језик значи само *срџски* језик у *хрваџској модификацији*,” тј. да сложеница *срџскохрваџски* може настати само од „*срџски* Хрваџи“ и може значити само „*хрваџски* језик у српској *модификацији*“. И то је једноставно тако, па зар је онда чудо што Хрвати нису хтјели да се користе именом „хрватскосрпски језик“, а за разлику од њих Срби објеручке прихватили назив „српскохрватски“ па ни данас неће да га се одрекну.

Српски књижевни (стандардни) језик по своме је обиму и садржају и данас подударан српскоме књижевном језику како га је дефинисао његов творац Вук Стефановић Караџић. А Вук је не само сматрао него и доказао, што је прихватила и сва „учена Европа“, да су сви Срби штокавци, али истовремено и да су сви штокавци (тада били) Срби. То значи да је штокавско нарјечје својом цјелином српско, па је и књижевни језик који је на основу тог нарјечја Вук кодификовао такође етнички само српски. Друкчије речено, вјерска припадност ни данас се као ни у Вуково доба не подудара са језичком припадношћу, јер су српским језиком говорили а и данас говоре етнички Срби све три вјероисповијести: и православне, и римокатоличке, и исламске. Ни у Вуково доба као ни данас сви Срби Србима нису хтјели да се зову. У готово двјестогодишњем

ходу српског језика (од Вука до данас) дијелови штокавске језичке заједнице прогласили су се посебним народима. Два дијела на основу вјерских критеријума: Хрвати и Муслимани, с тим да ови последњи себи сада надјенуше име Бошњаци. Трећи дио, иако вјерски подударан са Србима – угледајући се на Хрвате и муслимане – такође се прогласи посебним народом – Црногорцима. И што је најинтересантније, сви српском Вуков(ск)ом језику укинуше српско име, и преименоваше га у тзв. хрватски, босански/бошњачки и црногорски језик.

Али ниједан од тих „језика“ научно не задовољава услове да се прогласи језиком. Општепознато је да постоје (само) три релевантна критеријума за одређење језичког идентитета, и то два чисто лингвистичка: *структурни* (каква је граматичка структура датог језика) и *генетски* (из чега је настао дати језик, односно шта му је основица), и један социолингвистички: *комуникативни* (колико је дати језик разумљив говорницима другог језика). Ти критеријуми недвосмислено показују да језици у новонасталим државама бивше СФРЈ које је језички обједињавао данас непостојећи српскохрватски језик јесу један језик. Из тога онда проистиче да језици који се користе у новонасталим државама Србији, Хрватској, БиХ и Црној Гори према критеријуму језичког идентитета нису нити могу бити језици, јер представљају један лингвистички језик. Сам термин „лингвистички језик“ готово је плеонастичан, ако се зна да не може постојати неки „нејезички језик“. Иако плеонастичан, он је више него потребан е да би се помоћу њега, негативном дефиницијом, могао одредити „политички језик“. Идентитет „лингвистичког“ језика почива, наиме, на наведеним (социо)лингвистичким критеријумима: структурном, генетском и комуникативном. Уколико се та три критеријума подударају код више идиома, онда кажемо да они не представљају различите језике, него да потпадају под исти „лингвистички“ језик. С друге стране, „политички“ је језик онај који не удовољава ниједном од наведених лингвистичких критеријума идентификације „лингвистичког“ језика. Због тога „преименовање“ једнога језика не значи истовремено и постојање другог језика. Не треба онда да чуди што има и хрватских лингвиста, попут нпр. Ива Прањковића, који, иако заговорници несрпских имена српскога језика, желећи остати вјерни лингвистици као науци, не негирају чињеницу да су „на стандардолшкој разини, хрватски, српски, босански, па и црногорски језик различити варијетети, али истога језика. Дакле, на чисто лингвистичкој разини, односно на генетској разини, на типолошкој разини, ради се о једноме језику, и то

треба коначно јасно рећи. Ако се нетко с тим не слаже, нека изложи аргументе“. То заправо значи да је научно неоправдано „различите варијетете“ језика звати језицима. То нису посебни језици, него варијанте истог језика. Такав језик онда је лингвистички јединствен, а нормативно нејединствен, јер се у његовој реализацији у различитим државама сусрећу нормативне неподударности. Те нормативне несагласности такоме лингвистички јединственом језику не укидају његову лингвистичку јединственост, него му прибављају статус полицентричног језика.

Хрвати, Муслимани и Црногорци по правилу се у одбрани постојања именом својих језика, различитих од српског, позивају на „право свакога народа да свој језик назива властитим именом“. Извршили смо анализу јединих девет међународних докумената у којима се помињу и језичка права – како оних што су их донијеле европске институције, тако и оних донесених у Уједињеним нацијама – и та анализа је показала да се у тим документима говор о језичким правима везује или за језичка права појединаца или за језичка права националних мањина. Језичка права народа или држава у тим се документима нигдје и не спомињу, тако да и не постоји нигдје записано „право народа на властито име језика“. То псеудоправо измислили су хрватски филолози 1967. године у *Декларацији о називу и положају хрватској књижевној језика*. Филолози из реда других балканских народа – или зато што нису провјеравали његову правну утемељеност или зато што им је оно одговарало за оправдавање властитих на науци и праву неутемељених поступака – то „право“ су прихватили и ширили, тако да је оно код појединих лингвиста оквалификовано као „обичајно право“, односно „југословенска традиција“.

Данашњи српски књижевни језик, за разлику од српскохрватског, именом наглашава етнолингвистичку истину – да је то и етнички и лингвистички изворно српски језик. То, међутим, не значи да је он и употребно искључиво српски језик, односно да се њим само Срби служе. Српски језик спада у ону не тако бројну, али зато врло препознатљиву групу свјетских језика којим се користи већи број народа и/или држава, какви су, на примјер, енглески, њемачки, шпански и португалски, да само њих поменемо. Нико у свијету не спори етнолингвистичку једност а употребну вишеструкост тих језика: они етнолингвистички припадају једноме, а употребно већем броју народа. Садржај и опсег појма њемачки или енглески језик, узмимо само њих за примјер, данас нико не везује само за територију Њемачке или Енглеске.

Научно је са њемачким и енглеским језиком готово подударан српски језик. Наиме, ни он се не остварује само у једној држави нити само код једног народа. Његова граматичка структура је, без обзира на све те различите националне и територијалне употребе, иста тако да је он на структурном плану и даље један језик. Уз структурну истост српски језик је и на комуникативном плану (на плану разумљивости његових говорника) такође један језик. Али он је, због своје националне и територијалне „некомпактности“ нужно варијантно раслојен језик. Он се остварује у више варијаната, између којих су најпрепознатљивије хрватска и муслиманска, односно загребачка и сарајевска варијанта српскога књижевног језика. Савремени српски је, дакле, један стандардно полицентричан и варијантски раслојен језик.

По свему томе случај српскога језика прије је подударан неголи различит од поменутих случајева њемачкога и енглескога језика. Зато се он, с обзиром на структурну истост а варијантску раслојеност, остварује и као *српски језик* и као *српски језици*. Чак и више неголи њемачки и енглески језик.

Српски језик данас се, према критеријуму норме, остварује у четири варијанте: српској, хрватској, бошњачкој и црногорској варијанти. Наиме, свака од тих варијаната на нормативном плану има неке специфичности које су само показатељ различите реализације истога језика, а никако критеријум негирања лингвистичке истости српскога језика. Различите норме не значе различите језике. То је, ваљда, свакоме јасно. Једино можда није онима који научно бране постојање смисла термина „босански језик“ критеријумима којим се брани постојање „парламентарне скупштине“ (што значи „скупштинске скупштине“), а што је исто на примјер као и термин „меморија памћења“. Очито да с „меморијом памћења“ из пријестонице у којој функционише „парламентарна скупштина“ нешто није у реду кад тврди да у БиХ постоје три језика.

Али не треба само сарајевске посланике „парламентарне скупштине“ окривљавати за небулозе с политичким језицима, са језицима који су то само по имену. Ништа бољи нису ни српски парламентарци у Београду. И они као да су прихватили да су несрпска имена довољан критеријум за негирање српскога карактера тих „језика.“ Прихватање тих несрпских имена као довољних критеријума за негирање српскога карактера тих „језика“ може довести, а и доводи, до невјероватног научног апсурда – *да се један те исти лингвистички језик у истој држави може јавити и као већински и као мањински*. Најрепрезентативнији

примјер томе даје Република Србија, са научном инкомпатибилности одредаба о језику у уставу и закону о правима мањина. У најновијем (из 2006. године) уставу Србије, у члану 10, наиме стоји да су „у Републици Србији у службеној употреби српски језик и ћирилично писмо“ и да се „службена употреба других језика и писама уређује законом, на основу Устава“. Српски језик је, по Уставу, у Србији, будући једини службени, нормално већински језик. Али се, зато, међу мањинским језицима у Србији наводе и тзв. „босански“ и „хрватски језик“, при чему се као аргумент за признавање тих „језика“ као мањинских призивају критеријуми европске Повеље о регионалним и мањинским језицима, донесене у Стразбуру 1992. године. А у тој повељи, као да нико од српских парламентарца није провјерио, стоји: „Регионални језици или језици мањина значе језике који су *различити од званичног језика те државе*; ово не укључује дијалекте званичног језика државе, нити језике миграната“. Дати је примјер најбољи показатељ колико политика може ништити резултате науке, и то баш у национално врло битним питањима. Тако се, каквог ли апсурда, у самој Србији српски језик јавља и као већински и као мањински језик. Истина, он се као већински именује српским именом – зове се српски књижевни језик, док се као мањински именује несрпским именима – зове се „босански“ и „хрватски књижевни језик“.

Све то показује да ни Срби немају свог филолошког програма, чија би начела, заснована на строго научним критеријумима, била обавезујућа за српску језичку политику, и у њеној лингвистичкој и у њеној политичкој „проводби“.

2. ОСНОВЕ СРПског ФИЛОЛОШКОГ ПРОГРАМА

Тек је посљедње десетљеће двадесетог вијека Србима бјелодано подастрло непријатну истину о беспућима, безумљима и заблудама о српским изневјеравањима националних интереса у области филологије. Без расвјетљавања и спознавања грешака прошлости, не може се правити национално пробитачан програм ни за садашњост, а камоли за будућност. А тај нам је филолошки програм неопходан, јер су у тој области направљене погрешке са тешким посљедицама по српске националне интересе.

Да би се дјеловање тих посљедица колико-толико „неутралисало“ и још прије да би се зауставио антисрпски филолошки ход на српској и

свјетској филолошкој сцени, да би се за вјеке вјеков прекинуло са праксом провођења несрпских филолошких програма као српских, српска филологија и на њој заснована српска језичка политика, без обзира да ли је проводе лингвисти или политичари, у будућности мора да прихвати готово као аксиоме сљедећа начела српског филолошког програма.

Њих нема много – свега четири.

2.1. **Прво** и основно начело, из кога се изводе преостала три, јесте:

Српска култура, књижевност и језик су недјеливи и обухватају сав српски народ.

Шире речено, српска култура и језик чине српски духовни простор који је јединствен и недјелив. Он обухвата — уз манастире, цркве, гробишта, ране штампарије и штампане књиге, картографију, натписе и записе, повеле и привилегије, летописе и друге рукописне књиге — и српски књижевни и говорни језик штокавског нарјечја, оба изговора. Српској духовној баштини припадају наука и умјетност писаца из расијања (дијаспоре). Конкретно речено, то значи да је све што је створио српски народ подједнако српско, и да нико нема право да отуђује дијелове „српског духовног простора“, тј. да оно што припада том простору сматра несрпским. Нико, дакле, нема право да оно што припада српској култури, језику и књижевности препушта другима, сматрајући поједине дијелове више или мање српским, односно несрпским. Још конкретније речено а примијењено на књижевност, то значи да сва књижевност писана српским језиком јесте књижевност српскога језика (па је самим тим саставни дио и српске културе), баш као што је и сва књижевност писана енглеским језиком књижевност енглеског језика. Јер Срби никада нису бранили другима да се користе њиховим језиком, али то никад није значило нити је могло значити да је тиме тај језик престао бити српски.

Будући да су *српска култура, књижевност и језик недјеливи и да обухватају сав српски народ*, нужно је да цијели простор српскога језика обједињавају јединствене основе образовног система, са јединственом нормом и по могућности јединственом уџбеничком и приручничком филолошком литературом.

2.2. Друго начело гласи:

Српских књижевних језика нема нејо један, којим говори сав народ српски, а који је кодификовао Вук Стефановић Караџић.

Српски књижевни језик, управо под тим именом, стандардизовао је и потоњим Србима – и то Србима сва три „закона“ (све три вјере): и „закона грчкога“ и „закона римскога“ и „закона мухамеданскога“ – оставио Вук Стеф. Караџић. Док је Вук био жив, нико ни код Срба ни у цијелој „ученој Европи“ није доводио у питање српски карактер српскога књижевног језика. Српски је језик и именом и етнолингвистички био српски. Чак је и Људевит Гај као творац илирског покрета, чија суштина и бијаше преузимање српског Вуков(ск)ог језика за књижевни језик Хрвата, тврдио да су Хрвати „пригрлили српски језик“. Ни то није ништа необично, јер у свијету постоји велики број случајева када један народ за свој књижевни језик „пригрли“ језик другог народа. Зар томе најбољу потврду не пружају како јучерашње тако и данашње употребе енглеског, шпанског, португалског или пак њемачког књижевног језика код „неенглеза“, „нешпанаца“, „непортугалаца“ и „ненијемаца“.

Данас те симетричности између имена и обима српскога језика, на жалост, нема. Она је постојала само у Вуковом времену, у времену увођења српскога народнога за српски књижевни језик. Вук Караџић као кодификатор српскога језика намијенио га је свим Србима, или, како би он рекао, Србима „трију закона“ (тј. трију вјера), мада ни у то доба сви Срби, како то и сам Вук констатује, Србима нису хтјели да се зову. Сви су, међутим, у Вуково доба за свој књижевни језик прихватили Вуков српски језик, и то под српским именом. У готово двјестогодишњем „ходу“ српскога језика, све више је долазило до раскорака између његовог имена и његове етнолингвистичке суштине. Баш ту око стогодишњице „књижевног“ рођења, Вуков српски језик је именом престао бити српски, јер је преименован у „српскохрватски, односно хрватскосрпски језик“ (на Новосадском договору 1954). При крају 20. вијека, тачније у посљедњем његовом десетљећу, Срби су му вратили (Вуково) српско име, али су га Хрвати и муслимани именом потпуно расрбили: први су га назвали „хрватским“, а други „босанским књижевним језиком“. На њих су се почетком 21. вијека и Црногорци угледали – па су га преименовали у тзв. црногорски књижевни језик, с образложењем да је, како то сформулиса Рајка Глушица, „по истим принципима и

критеријумима како је у Босни и Херцеговини, Хрватској и Србији некадашњи српскохрватски/хрваткосрпски замијењен босанским, хрватским и српским, тако је и у Црној Гори црногорским.“

А управо ти прозвани „принципи и критеријуми“ на најбољи начин показују како се заобилажењем научних чињеница може створити привид научности. Ту се, најприје, потпуно и свјесно заборавља не само почетак него и стогодишњи ход књижевног језика под српским именом, јер се полази од српскохрватског као да је он био на почетку, а „српскохрватски / хрваткосрпски језик“ - научне чињенице су неумитне – није ништа друго него преименовани српски (вуковски) књижевни језик. Због тога статус данашњег српског, и такозваних хрватског, босанског/бошњачког и црногорског језика није нити може бити исти. Данашњи српски језик на плану номинације представља враћено име српском Вуков(ск)ом језику, односно успостављање континуитета са српским и кад се он звао српски и кад се звао српскохрватски. „Језици“ названи хрватски, босански и црногорски, ако су номинацијска „замјена“ српскохрватском, нити су нити могу ишта друго бити осим преименовани српски језик. Они, дакле, на неки начин јесу равноправни српскохрватском, јер представљају преименовање српског, али нису нити могу бити равноправни српском, јер је српски њима суперординиран, или речено терминима лексичке семантике: српски је њима хипероним. Пошто се данашњи као ни јучерашњи српски никако не може изједначавати са бившом „источном варијантом српскохрватског језика“, него са српскохрватским језиком у цјелини, онда се ни однос српског и српскохрватског никако не може третирати као однос хипонима и хиперонима.

Ако је неспорно да је српскохрватски лингвистички исто што и српски, то је онда најбољи показатељ апсурдности настојањима да се докаже да су, с једне стране, хрватски, бошњачки/босански и црногорски посебни стандардни језици, а с друге – да имају равноправан статус са српским књижевним (стандардним) језиком. Сви ти политички или ти, према строго лингвистичким критеријумима, назовијезици само су варијанте српскога језика. Зато термин *српски језик* данас у (социо)лингвистици мора да има два значења: он је хипероним и кохипоним терминима *хрватски, бошњачки/босански и црногорски језик*. Као хипероним он једини има статус лингвистичког језика, док су сви остали само политички језици (језици само по имену), док су лингвистички искључиво варијанте српскога језика. Варијанте језика представљају дакле различите стандарде истога језика, а никако различите језике. Због тога нема

никаквог упоришта различите стандарде истога језика звати различитим стандардним језицима. Посебно не у српској филологији, пошто је неспорно да су сви ти различити стандарди што су именовани различитим стандардним језицима стандарди српскога (вуковског) језика. У српској филологији ти стандарди једноставно не би смјели имати ни номинацијски статус „језика“, јер би се тиме они посредно признали за језике, или друкчије речено: тиме би се кохипоними српскога језика изједначили са српским језиком као хиперонимом. Српска филологија посебно за бошњачку варијанту никада не може нити смије прихватити назив „босански језик“, јер је он основа Калајем успостављеног а данас оживљеног национално-филолошког програма унитарне и „једнонационалне“ БиХ, у којој би се сви Срби и превели у „Босанце“ као посебну нацију, на основу „босанског језика“ као темељног критеријума.

Српски језик је, дакле, као линџвистичка и етнолинџвистичка чињеница ујошребно еквивалентан шџокавском дијалекту.

2.3. Треће је начело српског филолошког програма:

Српски књижевни језик има два равноправна књижевна изговора према рефлексима љрасловенској вокала „јаш“ – екавски и ијекавски.

Иако је Вук Стефановић Караџић за стандардни изговор у српском књижевном језику предложио само ијекавски, у развоју српског књижевног језика, првенствено заслугом Стојана Новаковића, и екавица је у посљедњој деценији деветнаестог вијека добила статус стандардног изговора. И од тада Срби као равноправне стандарднојезичке изговоре имају и ијекавски и екавски. Оба су изговора подједнако српска, па употреба екавског или ијекавског изговора није и не може бити диференцијална црта према тзв. хрватском, бошњачком/босанском и црногорском књижевним језику, а заправо нормативним варијантама српскога књижевног језика. Негирање стандарднојезичког статуса или екавици или ијекавици у српском књижевном језику довело би до несагледивих негативних посљедица по српске не само филолошке него и шире националне интересе. „Двоизговорност“ је једна од најсуштаственијих особина српског књижевног језика, и свако њено негирање било би, на што нас и догађаји из блиске прошлости опомињу, у корист српске штете. Друкчије речено, представљало би подршку хрватском и муслиманском

филолошком програму, чија суштина и јесте негирање јединства српског књижевног језика у првом реду преко диференцијације екавског и ијекавског изговора.

2.4. **Четврто**, посљедње, начело српског филолошког програма јесте:

Српски књижевни језик има два писма – ћирилицу у латиницу. Ћирилица је примарно српско писмо.

Иако се Срби одвајкада служе и ћирилицом и латиницом, ипак та два писма нису код Срба потпуно равноправна. Ћирилица је „стожерна вертикала српског духовног, културног и историјског идентитета“, а њу је као национално фонетско писмо на темељима хиљадугодишње српске и словенске писмености створио Вук Стефановић Караџић.

Стога ћирилица и јесте право српско национално писмо. С њом је латиница равноправна само употребно, јер се Срби одавно служе и латиницом, на којој су написали огроман број дјела из српске књижевности, науке и културе. Одрцањем од латинице морали бисмо се одрећи посредно и свега што су Срби створили на латиници, а то није нити може бити у српском националном интересу. Посебно и стога што бисмо морали да се одрекнемо читавог периода „српско-латиничког књижевног језика позног средњег вијека“, а то значи и дубровачке и бокоцоторске књижевности које су у цјелини писане латиницом, а које су интегрални дио српске књижевности. Њиховим искључењем из корпуса српске књижевности, што је одавно програмирани циљ хрватског филолошког програма, Срби би били вјероватно једини европски народ без два вијека књижевности, тј. без цијеле књижевности средњег периода (ренесанса и барок). И из тих разлога латиница, уз ћирилицу, мора остати писмо српскога народа, а можда још више и због тога што би се одрицањем од латинице Хрватима и муслиманима дао аргумент за издвајање дијела српскога језика под њиховим именом, с писмом као диференцијалном особином према српском књижевном језику.

С обзиром на чињеницу да је српска ћирилица прво и традиционално писмо српске културе и писмености, а имајући у виду и процесе њеног потискивања из јавне употребе, у законима о службеној употреби језика и писма томе писму, као једном од симбола српскога народа, нужно је обезбједити предност у службеној употреби.

Када бисмо се опредјелјивали на основу емоционалних и парцијалних критеријума, тј. када би се статус српскога писма рјешавао независно од статуса српскога језика, несумњиво би ћирилице требало код Срба додијелити статус јединог писма у службеној употреби. Јер, ћирилица јесте једино изворно српско писмо. Дода ли се томе још и чињеница да српска Вукова ћирилица представља један од најсавршенијих (ако не и најсавршенији) графичких система у свијету, јер у њој сваки графем (слово) означава посебан фонем српскога језика, с тим да су сви ћирилички графеме монограми (нема, дакле, ни диграма, а камоли триграма или тетраграма), онда питање: зар да у српским уставима и законима о језику и писму ћирилица не буде проглашена јединим (употребним) писмом српскога језика?! – добија у најмању руку карактер реторичког питања.

Управо зато и није потпуно тачно када се каже да је и латиница подједнако као и ћирилица српско писмо. *Ћирилица јесте српско писмо, а латиница Гајева, с малом Даничићевом дорагом, није српско писмо, нешто је писмо српскога језика.* Она није српско писмо зато што и није створена за српски језик, али је писмо српскога језика зато што се тај језик данас не само код Срба него и код Хрвата, муслимана и Црногораца пише латиницом. Чак када би код Срба српски језик био само ћирилички исписиван, латиница би и даље била писмо српскога језика. Јер српски језик данас као књижевни не употребљавају само Срби. Ако прихватамо као неспорну, а она неспорна и јест, чињеницу да су Хрвати преузели српски за свој књижевни језик, а они тај језик пишу само латиницом, онда је латиница по законитостима логичке нужности писмо српскога језика. Не прихватимо ли ту чињеницу, ми се одричемо немалог дијела српскога језика који његови корисници (Хрвати, муслимани и Црногорци) не желе под српским именом. Не прихватимо ли ту чињеницу, мораћемо се сагласити с њихов(ск)им фалсификатима који се свијету као истине протурају. Зато се и није тешко сложити с оцјеном Мата Пижурице: Или друкчије, сагласно с Матом Пижурицом, речено: „Ми засад немамо дилему – ћирилица или латиница, када је у питању функционална оспособљеност за беспрекорно владање обома писмима, али са свешћу да је ћирилица наше прво и једино национално писмо“.

3. УМЈЕСТО ЗАКЉУЧКА

Четири – на основу уз рад приложене литературе – наведена и образложена начела стоје у односу међуусловљености. Изневјеравање (или негирање) било кога од тих начела по правилу значи изневјеравање (негирање) и свих осталих. У хијерархији наведених принципа први подразумејива други, а они заједно трећи и четврти, што значи да је прво начело најопштије. Због свега тога наведена начела тек својом цјелином чине срж српског националног филолошког програма. Та начела морају бити камен-темељац сваког национално корисног српског филолошког програма.

ЛИТЕРАТУРА

- Закључци 1954: „Закључци Новосадског договора (Нови Сад, 1954)“, у: *Правойис српскохрватској књижевној језика са њавојисним речником*, Нови Сад, Загреб: Матица српска, Матица хрватска, 1960, (7-8).
- Договор 1850: „Књижевни договор (Беч, 1850)“, у: Вук Стеф. Карацић, *О језику и књижевности (изабрани сјиси)*, Београд: Просвета, 1969, 229-231.
- Ивић 1999: Павле Ивић. Језичко планирање у Србији данас. *Језик данас*. III/9, Нови Сад (5-10).
- КАРАЦИЋ 2003: Вук Стеф. Карацић. Срби сви и свуда. *Српски јисци о српском језику*. Избор и предговор Милош Ковачевић. Београд: Источник (29-47).
- Ковачевић 1999: Милош Ковачевић. *У одбрану језика српскога – и даље*. Београд: Требник.
- Ковачевић 2003а: Милош Ковачевић. *Српски језик и српски језици*. Београд: СКЗ – БИГЗ.
- Ковачевић 2003б: Милош Ковачевић. *Српски јисци о српском језику*. Избор и предговор М. Ковачевић, Београд: Источник.
- Ковачевић 2005: Милош Ковачевић. *Пројив неистина о српском језику*. Просвјетино књижевно коло 6, књ. 16. Источно Сарајево: Српско просвјетно и културно друштво „Просвјета“.
- Ковачевић 2007: Милош Ковачевић. *Српистичке шеме*. Крагујевац: ФИЛУМ.

- КОВАЧЕВИЋ И ШЋЕПАНОВИЋ 2011: Милош Ковачевић и Михаило ШЋепановић. *Српски језик у врџлоћу политике*. Никшић: Издавачки центар Матице српске Друштва чланова у Црној Гори.
- КОВАЧЕВИЋ 2013: Милош Ковачевић. *Линџисџика као србисџика*. Монографије и монографске студије, књ. 1. Пале: Универзитет у Источном Сарајеву, Филозофски факултет.
- КОСТИЋ 1999: Лазо М. Костић. *Крађа српскога језика*. Нови Сад: Добрица књига.
- КУЛЕНОВИЋ 1983: Скендер Куленовић. Име језику. *Miscellanea I*, Сарајево: Свјетлост, Веселин Маслеша; Мостар: Прва књижевна комуна; Бања Лука: Глас (181-190).
- ЛОМПАР 2011: Мило Ломпар. *Дух самојорицања*. Нови Сад: Orpheus.
- МАРОЛЕВИЋ 1991: Радмило Маројевић. *Ѓирилица на раскрџћу векова*. Горњи Милановац: Дечје новине.
- МАРОЛЕВИЋ 2000: Радмило Маројевић. *Српски језик данас*. Београд: ЗИПС.
- МАТОВИЋ 2012: Веселин Матовић. *Ноћ дућих маказа: Поћискивање српској иденџијешета у црнојорским уџбеницима за језик и књижевност*. Никшић: Матица српска – Друштво чланова у Црној Гори. Актив професора српског језика и књижевности, Октоих.
- МИЛОСАВЉЕВИЋ 2000: Петар Милосављевић. *Српски филолошки програм*. Београд: Требник.
- МИЛОСАВЉЕВИЋ 2003: Петар Милосављевић. *Увод у србисџику*. Београд: Требник 2003.
- МИЛОСАВЉЕВИЋ 2007: Петар Милосављевић. *Српско пићање и србисџика*. Ваљево – Бачака Паланка: Логос, Књиготворница Логос.
- ПИЖУРИЦА 2005: Мато Пижурица. Зашто бранимо ћирилицу? *Нова Зора*, бр. 5, Билећа – Гацко (161-163).
- СИМИЋ 2005: Радоје Симић. Српски књижевни језик према хрватском. *Српски језик данас: округли сџо*, приредио Славко Зорић. Синдикат образовања, науке и културе. Београд (46-53).
- СЛОВО 1998: *Слово о српском језику / The Declaration about the Serbian Language / Deklaracija o serbskom jazike / Declaration sur la langue serbe / Slovo o jeziku serbskim / Deklaration über der Serbische Sprache / Slovo o srpskom jeziku*, уредник Ангелина Марковић, Београд: Фонд истине о Србима.
- СТОЈАНОВИЋ 2011: Јелица Стојановић, *Пућевима српској језика и ћирилице*. Никшић: Матица српска – Друштво чланова у Црној Гори.

- СТОЈАНОВИЋ И БОЈОВИЋ 2006: Јелица Стојановић, Драга Бојовић. *Српски језик између истине и обмане у Црној Гори*. Београд: Јасен.
- ЂОРИЋ 1998: Божо Ђорић. Анатомија наопаке хрватске језичке политике. *Српски језик* III/1-2, Београд (551-559).
- ШИПКА 2006: Милан Шипка. *Језик и политика*. Београд: Београдска књига.

- GREŠEL 2003: Bernard Gröschel. Postjugoslavische Amtssprachenregelungen – Soziolinguistische Argumente gegen die Einheitlichkeit des Serbokroatischen. *Српски језик*, VIII/1-2, Београд, 135-196.
- DEKLARACIJA 1967: „Декларација о називу и положају хрватског књижевног језика (Загреб, 1967)“, у: Slavko Vukomanović, *Језик, друштво, нација*, Београд: Jugoslovenska revija, 1987, 164-165.
- KORDIĆ 2010: Snježana Kordić. *Језик и национализам*, Загреб: Durieux.
- MENESLAND 2005: Svein Mønnesland. Od jezičkog standarda do trostandardne situacije. *Језик у Босни и Херцеговини*. ур. S. Mønnesland. Institut za jezik u Sarajevu, Institut za istočnoevropske i orijentalne studije u Oslu. Sarajevo i Oslo, (481-524).
- MURATAGIĆ-TUNA 2005: Hasnija Muratagić-Tuna. *Bosanski, hrvatski, srpski aktuelni pravopisi (sličnosti i razlike)*, Sarajevo: Bosansko filološko društvo.
- OKUKA 2006: Miloš Okuka. *Srpski na kriznom putu*. Istočno Sarajevo: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- OKUKA I STANČIĆ 1991: Miloš Okuka, Ljiljana Stančić. *Književni jezik u Bosni i Hercegovini od Vuka Karadžića do kraja austrougarske vladavine*. München: Slavica Verlag Kovač.
- PRANJKOVIĆ 2006: Ivo Pranjković. Hrvatski i srpski su jedan jezik. *Slobodna Dalmacija*. Split, 7. 2. 2006, (42-43).
- RADOVANOVIĆ 2004: Milorad Radovanović. *Planiranje jezika i drugi spisi*. Sremski Karlovci, Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- VAJZOVIĆ 2001: Hanka Vajzović. Savremena jezička situacija u Bosni i Hercegovini – komunikativna i simbolička funkcija jezika. *Језик и демократизација*, zbornik radova, urednik Svain Mønnesland. Institut za jezik u Sarajevu, Sarajevo (79-93).

Miloš Kovačević
ON PRINCIPLES OF THE SERBIAN
PHILOLOGICAL PROGRAMME

Summary

The paper presents the description of the current conditions of the standard Serbian language, first of all in connection with its linguistic and political status. What has been shown is the fact that Serbian language functions as a polycentric language, with many variants, ethnically-marked and ungroundedly called standard languages. The variant decomposition, however, does not query the linguistic unity of Serbian language. The paper presents the most important reasons which make it necessary to establish the foundations of the Serbian philological programme. The reasons are related to a range of unsolved or very erroneously solved vital issues of the standard Serbian language, first of all with Serbs in the post-Yugoslav period.

The paper outlines and explains the four basic principles onto which the Serbian philological programme should be based, and these four principles present the basic points of the ethnolinguistic identity of Serbian language. Those principles are:

1. Serbian culture, literature and language are inseparable and they encompass all of the Serbian people.
2. There are no other standard Serbian languages but one, which is spoken by all of the Serbian people, and which was coded by Vuk Stefanović Karadžić.
3. The standard Serbian language has two equal pronunciations, according to the reflexes of the Proto Slavic vowel "jat" – Ekavian and Ijekavian.
4. The standard Serbian language has two alphabets – Cyrillic and Latin. The Cyrillic alphabet is primary Serbian alphabet.

Key words: Serbian language, Serbian philological programme, linguistic and political languages, polycentric language, Ekavian and Ijekavian pronunciation of Serbian language, Cyrillic alphabet and Latin alphabet.